

Elnur Kərimov*

“NOU-HAU” VƏ “NOU-HAU” MÜQAVİLƏLƏRİ

Annotasiya

Bu məqalədə “nou-hau” anlayışı, elementləri və xüsusiyyətləri izah edilir, “nou-hau” anlayışının əşya yoxsa hüquq kimi xarakterizə edilməsi problemi müzakirə olunur, praktikada “nou-hau” müqavilələrinin forması, müddəti, məqsədi, tərəfləri və tərəflərin hüquq və vəzifələri, digər müqavilələrlə oxşar və fərqli cəhətləri və “nou-hau” müqavilələrinin qarışıq və ya sui generis müqavilə növü kimi hüquqi mahiyyəti araşdırılır. Məqalənin qoyduğu suallar, o cümlədən “nou-hau” müqaviləsinin tərif və tətbiq ediləcək normalar Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının İnkişafda Olan Ölkələr üçün İxtiralar haqqında Model Qanunu, Azərbaycan Respublikasının Kommersiya Sirri haqqında Qanunu və elmi ədəbiyyata müvafiq olaraq cavablandırılır. Məqalənin araşdırdığı başlıca suallar “nou-hau”-nın əşya yoxsa qeyri-maddi əmlak hüququ olaraq tanınması və bu suala verilən cavaba uyğun olaraq “nou-hau” müqavilələrinin hüquqi mahiyyəti və tətbiq ediləcək hüquq normaların müəyyən olunmasıdır. Bu mənada “nou-hau” müqavilələri sui generis müqavilə növü kimi qəbul edilməsi, eləcə də, bu cür müqavilələrdən irəli gələn mübahisələrə Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 390-cı maddəsinin 7-ci bəndinə müvafiq olaraq, işgüzar adətlər, işgüzar adət olmadıqda isə həmin Məcəllənin 11-ci maddəsinin 2-ci bəndinə uyğun olaraq ədalət, insaf və məənəviyyət tələblərini nəzərə almaqla hüququn analogiyasının tətbiqinin perspektivləri araşdırılır.

Abstract

This article describes the concept, elements, and characteristics of know-how, and the question of whether know-how is property or right. It also explains the purpose, form, duration, parties, and the obligations of the parties of know-how contracts, and their similar and different aspects from the contracts and clarified the legal classification of know-how contracts as a combined or sui generis contract. The questions referred to are answered in the light of the definition of the World Intellectual Property Organization's Model Law for Developing Countries on Inventions, literature, and the Law of the Republic of Azerbaijan on Trade Secret. The main questions explored by this article are whether know-how should be classified as a tangible thing or an intangible property right, and depending on the answer to this question, what the legal nature of and the applicable legal norms to a know-how contract are. For this purpose, the article studies the perspectives of classifying know-how contracts as sui generis contract and applying to the disputes, if applicable, customary law according to Article 390(7) of the Civil Code of the Republic of Azerbaijan, or in the absence of customary law, the analogy of law while considering the requirements of justice, conscientiousness, and morals, according to Article 11(2) of the same Code.

MÜNDƏRİCAT

Giriş.....	213
I. “Nou-hau” anlayışı və xüsusiyyətləri.....	214
A. “Nou-hau” anlayışı.....	214

* Yaponiya, Kyuşu Universiteti, Beynəlxalq İqtisadiyyat və Biznes hüququ ixtisası, magistr tələbəsi.

B. "Nou-hau" nun xüsusiyyətləri	219
II. "Nou-hau" müqaviləsinin anlayışı və hüquqi mahiyyəti.....	221
A. "Nou-hau" müqaviləsinin təsnifi və forması.....	221
B. "Nou-hau" müqaviləsinin şərtləri	222
C. "Nou-hau" müqaviləsinin hüquqi mahiyyəti	224
Nəticə.....	229

Giriş

Nou-hau (*ingiliscə - know-how*) bəzən bacarıq, texniki və ya kommersiya xarakterli məlumat, bəzən də təcrübə mənasını verir.¹ "Nou-hau" bir sahibkarın qısa müddət ərzində qazana bilməyəcəyi, həyatın müxtəlif sahələrində qarşımıza çıxan texnika və məlumatlardır.² "Nou-hau" elə bir texniki və ya kommersiya xarakterli məlumatdır ki, həmin məlumatı istehsalatda tətbiq edən şəxs zamanına və maddi resurslarına qənaət edir, daha ucuz yatırım ilə daha çox gəlir əldə edə bilir. Beləcə, "nou-hau" nisbətən ucuz və keyfiyyətli istehsala aparan qısa yola bənzəyir. Məsələn kompüter proqramı istehsal edən şirkətlər, əksər hallarda, proqramın ilkin mətnini (qaynaq kodunu) gizli saxlayır, çünki ilkin mətn sonrakı proqramların yazılmasında istifadə olunur. Başqa sözlə, həmin şirkət bənzər alqoritmlərlə işləyən başqa bir proqram istehsal etmək istəsə, proqramın ilkin mətnini yenidən yazmağa zaman və insan resursu ayırmadığından rəqiblərindən daha çevik davrana bilir. Əlbəttə, fəaliyyəti nəticəsində "nou-hau" xarakterli məlumat əldə edən sahibkar bunun üçün xeyli sınaq və xətalara üzləşir, təcrübə toplayır.³ İstehsalda məhsuldarlığı artırmaq istəyən sahibkarlar ya müəssisədaxili tədqiqata yatırım edir, beləcə, "nou-hau" toplayır, ya da rəqiblərindən zəruri məlumatları idxal edirlər.⁴ "Nou-hau" idxalı "nou-hau" müqaviləsi ilə gerçəkləşir.

Məqalədə araşdırılacaq hüquqi problem "nou-hau"-nun mövcud əşya və ya qeyri-maddi əmlak hüquqları çərçivəsində xarakteristikası və "nou-hau" müqavilələrinin hüquqi mahiyyətinin müəyyən olunmasından ibarətdir. Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyində "nou-hau" müqaviləsi müstəqil şəkildə tənzimlənmədiyi üçün, "nou-hau"-nun hansı adsız və ya atipik müqavilələr (qarışıq yoxsa *sui generis* müqavilə) qrupuna

¹ Muaz Mücahit Yıldırım, *Know-how Sözleşmeleri*, 3 Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 207, 211 (2018); Musa Yıldırım, *Gayrimaddi Haklar ve Vergilendirilmesi*, 51 (2011).

² "Nou-hau" həm texniki, həm də qeyri-texniki - ticari, sosial və siyasi xarakterli bir qrup məlumatı ifadə edən və texnik məlumatdan daha geniş məlumat və təcrübəyə işarə edən anlayışdır. Buna baxmayaraq, bu məqalədə "nou-hau" və texniki məlumat anlayışları eyni mənanı verir. Buna görə də, "nou-hau" dedikdə, təkcə texnologiya ilə deyil, ticarət, inzibati, sosial xarakterli məlumatlar bu anlayışın tərkib hissəsi kimi başa düşülür.

³ Edward Wolfe, *Restriction in Know-how Agreements*, 12 The Antitrust Bulletin 749, 751 (1967).

⁴ Stephen P. Ladas, *Legal Protection of Know-how*, 54 Trademark Reporter 160, 160 (1964).

daxil olması, xüsusilə, müqavilədəki boşluq və ziddiyyətlərə tətbiq ediləcək normanın müəyyənləşdirilməsi baxımından aydınlaşdırılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasında “nou-hau” əşya yox, qeyri-maddi əmlak sayılsa və “nou-hau” üzərində əqli mülkiyyət hüququ qanunda tanınsa da, nə qanunvericilikdəki xarakteristika, nə də “nou-hau” müqavilələrinin mahiyyəti və digər əqli mülkiyyət hüququ müqavilələri ilə münasibəti ədəbiyyatlarda geniş araşdırılmayıb. Məqalənin qoyduğu suallar ona görə əhəmiyyətlidir ki, “nou-hau” müqaviləsi *sui generis* müqavilə növü kimi qəbul edilərsə, müqavilədən irəli gələn mübahisələrə hakimlərin Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 390-cı maddəsinin 7-ci bəndinə müvafiq olaraq, işgüzar adətləri, işgüzar adət yoxdursa, 11-ci maddənin 2-ci bəndinə uyğun olaraq hüququn analogiyasını tətbiq etməsi gündəmə gələcək. Digər hallarda isə qarışıq müqavilələrə xas qaydaları öyrənilib “nou-hau” müqaviləsinin tərkib hissələrinə tətbiq etmək lazım gələcək.

Birinci hissədə “nou-hau” anlayışı və xüsusiyyətləri, “nou-hau” və kommertiya sirri arasındakı əlaqə, “nou-hau” təşkil edən məlumatların əşya yoxsa hüquq kimi xarakterizə olunması kimi suallar araşdırılıb.

İkinci hissədə “nou-hau” müqaviləsi, elementləri, forması, müddəti və tərəflərin hüquq və vəzifələri araşdırılıb, bu zaman Ümumdünya Əqli Mülkiyyət Təşkilatının (ÜƏMT) Model Qanunu, praktikada istifadə olunan müqavilələr və elmi ədəbiyyata istinad olunub. Məqalədə “nou-hau” transferinə dair müddəaların yer aldığı, lakin obyekt başqa xarakterli münasibətlər olan müqavilələr (alqı-satqı, lisenziya, franşayzinq müqaviləsi) yerinə, sif “nou-hau” transferi üçün bağlanan müqavilələr nəzərə alınıb. Bu hissədə “nou-hau” müqavilələrinin mülki qanunvericilikdəki digər müqavilələrlə oxşar və fərqli cəhətləri aşkarlanıb, “nou-hau” müqaviləsinə tətbiq edilməli hüquq normaları müzakirə olunub.

Nəticə hissəsində birinci və ikinci bölmələrdə əldə edilən yekun fikirlər toplanılmış, tətbiq edilməli olan hüquq normasına dair praktiki tövsiyələrə yer verilib.

I. “Nou-hau” anlayışı və xüsusiyyətləri

A. “Nou-hau” anlayışı

1. “Nou-hau” termini və tarixi inkişafı

Bu gün “nou-hau”, müəlliflik hüquqları, əmtəə nişanı, coğrafi göstəricilər, sənaye nümunələri, patentlər və faydalı modellər kimi əqli mülkiyyətin obyektı olsa da,⁵ digər əqli mülkiyyət obyektlərindən fərqli olaraq, “nou-hau”

⁵ Elmi ədəbiyyat və presedent hüququ “nou-hau” terminini XX əsrin ortalarından etibarən sənaye mülkiyyəti hüququnun daxilində öyrənilib. O vaxtdan bəri bu termin daha çox sənayedə tətbiq edilən texnika və bacarıqlara işarə edir. Buna baxmayaraq, “nou-hau” sənaye ilə məhdudlaşmayaraq, həm də digər sosial, inzibati və siyasi sektordakı məlumatları, o cümlədən, idarəçiliklə əlaqədar bilik və təcrübəni bildirir. Bu mövzuda bax: Kenichiro Osumi, *Know-how and Its Investment*, 1 Law in Japan: An Annual 92, 94 (1967).

təşkil edən məlumatlara sahib olan şəxsin həmin məlumatlara olan hüququnu hər kəsə qarşı irəli sürə bilməsi üçün qanunverici “nou-hau” üzərində əqli mülkiyyət hüququnu birbaşa tanımalı və qorumalıdır. Belə ki, kontinental hüquq sisteminə malik ölkələrdə qanunverici mütləq hüquqların siyahısını əvvəlcədən müəyyən edir.⁶ Qanunda əks olunan əqli mülkiyyət hüquqları hər kəsə qarşı irəli sürülə bilər, hüquq pozuntusuna görə dəymiş ziyan əqli mülkiyyət hüququnun tənzimləndiyi spesifik qanun (“Müəlliflik və əlaqəli hüquqlar haqqında” Qanun, “Patent haqqında” Qanun) çərçivəsində kompensasiya edilir. Maraqlıdır ki, ədəbiyyatlarda bu cür hüquqlar “sərt” əqli mülkiyyət hüquqları adlandırılır.⁷ Qanunun açıq şəkildə tanıdığı hüquqların əksinə, bəzi əqli mülkiyyət hüquqları hər hansı spesifik bir qanunda tənzimlənməsə də, hüquq pozuntusuna görə dəymiş ziyanı müqavilədə nəzərdə tutulan müddəalar və ya haqsız rəqabət hüququ daxilində tələb etmək mümkündür. Bu hüquqlar isə “yumşaq” əqli mülkiyyət hüquqları adlandırılır.⁸ “Nou-hau”, qanunvericilikdə əqli mülkiyyət hüququnun obyektini kimi tanınmadıqca, “yumşaq” əqli mülkiyyət hüquqlarından sayıla bilər. Qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasında “nou-hau” üzərində əqli mülkiyyət hüququ qanunla tanınır.

“Nou-hau” termini sənaye inqilabı və sonrasında istehsalın mürəkkəbləşməsi ilə sənayedə əldə edilən bilik və bacarıqların yazıda əks olunmasındakı çətinliklərlə birlikdə aktuallaşmışdır.⁹ Bununla belə, kommertiya sirtinin mühafizəsinin tarixi daha qədimə, antik Romaya qədər uzanır. Roma hüququ, imperiya dövrünün ilk illərinə qədər liberal iqtisadiyata üstünlük verir, azadların sərbəst rəqabətini zədələyəcək hərəkətləri cəzalandırmaq, haqsız rəqabətlə mübarizə aparmaq üçün bəzi hüquqi tənzimləmə mexanizmlərindən istifadə edirdi.¹⁰ Sonrakı dövrlərdə imperator Yustinianın *Digestada* yer verdiyi *actio servi corrupti* iddiası müxtəlif cəlbədicilərlə yoldan çıxarılmış qulun öz sahibinə vurduğu ziyanın kompensasiyasına icazə verirdi. Bu iddianı qulun sahibi həmin qulu yoldan çıxaran şəxsə qarşı irəli sürə bilərdi.¹¹ *Actio servi corrupti* iddiasında verilən kompensasiya dəyən ziyanın iki qatına bərabər idi. Qul sahibinə dəyən ziyan isə qulun qiymətindəki azalma (*deterior factus*) və sahibə dəyən digər ziyanı

⁶ İsmail Erbay, Know-how Sözləşməsi, 77-78 (2002); Əmlakla bağlı olan şəxsi qeyri-əmlak hüquqları ilə bağlı ətraflı şəkildə bax: Bahadır Erdem, Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözləşmələrə Uygulanacaq Hukuk, 21-34 (1st ed. 2000).

⁷ See Donald M. Cameron & Rowena Borenstein, Key Aspects of IP License Agreements (2003). Available at: <http://www.jurisdiction.com/lic101.pdf> (last visited Dec. 22, 2019).

⁸ Yenə orada.

⁹ Ebru Kösealioğlu, Know-how Sözləşməsinin Tanımı, Unsurları ve Patentten Farkları, 8 Hukuk Gündemi 135, 135 (2007).

¹⁰ Van Lindberg, Intellectual Property and Open Source: A Practical Guide to Protecting Code, 119 (2009).

¹¹ Gökçe Türkoğlu Özdemir, Roma Haksız Rekabet Hukukuna İlişkin Olarak Actio Servi Corrupti, 54 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 213, 218 (2005); Mladen Vukmir, The Roots of Anglo-American Intellectual Property Law in Roman Law, 32 The Journal of Law and Technology 123, 135 (1992).

əhatə edirdi.¹² Misal üçün üçüncü şəxsin aldatdığı və yoldan çıxardığı qul öz sahibinin kommersiya sirri xarakterli sənədlərini məhv edərsə və ya onu aldadan şəxsə ya da başqa bir şəxsə verərsə, qulun sahibi qulu yoldan çıxaran pis niyyətli (*dolo malo*) üçüncü şəxsə qarşı *actio servi corrupti* iddiasını qaldıra bilərdi. Əlavə olaraq, əgər qul üçüncü şəxsin təhriki ilə sahibinə aid olan sənədləri ələ keçirərsə, qul sahibi *actio de dolo* iddiasını da irəli sürə bilərdi.¹³

Roma hüququnun tanıdığı mühafizə neqativ xarakterli olub, “nou-hau” xarakteri daşıyan məlumatların dövrüyyəyə çıxarılmasından daha çox bu məlumatların ələ keçirilməsi kimi hüquq pozuntularına qarşı təsirli idi. Əsrlər keçdikcə, müəyyən kommersiya və ya sənaye sahələrində uzun illərdən bəri fəaliyyətinə davam edən, öz sahəsinin çətinliklərinə bələd olan, xüsusilə, inkişaf etmiş ölkələrdəki sahibkarlar əldə etdikləri bilik və təcrübəni inkişafda olan ölkələrə ötürmək üçün müxtəlif üsullar axtarmağa başladı. Bu mənada, “nou-hau” transferi həm də gəlir gətirən sahəyə çevrildi. Əlbəttə, inkişaf etmiş ölkələrdən inkişafda olan ölkələrə dəyərli məlumatların axınında məqsəd, ilk növbədə, inkişafda olan ölkələrin iqtisadiyyatını gücləndirmək deyildi; inkişaf etmiş ölkələrin inkişafda olan ölkələrlə apardığı ticarət bəzən idxal qadağası ilə üzləşdiyi üçün, inkişaf etmiş ölkələrdəki firmalar yeni bir həll yolu tapdı. Bu çıxış yolu “nou-hau” lisenziyası verərək istehsalın inkişaf etməkdə olan ölkələrə ötürülməsini təmin etmək, beləliklə, idxal qadağası və ya yüksək gömrük rüsumlarından yayınmaqdan keçirdi.¹⁴

“Nou-hau” termini Amerika Birləşmiş Ştatlarında meydana çıxsada, nə anqlosakson, nə də Kontinental hüquq sistemlərində vahid “nou-hau” anlayışı mövcuddur. Belə ki, anqlosakson hüquq sistemində “nou-hau” dedikdə, həyatın bütün sahələrində qazanılan praktiki informasiya başa düşülür. Bunun əksinə, Avropada “nou-hau” termini daha məhdud mənada, iqtisadi, kommersiya, sənaye və texniki sahələrə aid edilir.¹⁵ Terminlərin əhatə dairəsindəki fərqlər bir çox amillə izah oluna bilər; birincisi, bu, terminin praktikanı əks etdirməsi, yəni Kontinental hüquq sisteminə nəzərən Amerika Birləşmiş Ştatlarında “nou-hau”-nın, xüsusilə, idarəçilik və siyasət sahəsində də geniş istifadə olunması ilə əlaqədar ola bilər. İkincisi, “nou-hau” termini anqlosakson hüquq sistemində məhkəmələr tərəfindən ayrı-ayrı işlərdə müəyyən olunan daha elastik və tədricən formalaşan bir əhatə dairəsinə sahib olduğu halda, Kontinental hüquq sistemində qanunda verilən tərif həlledici rol oynayır və termin inkişaf etdikcə, qanunun dəyişdirilməsi nisbətən uzun çəkir. Əqli mülkiyyət hüquqlarının ərazi xarakteri nəzərə alındıqda, terminin əhatə dairəsinin fərqli hüquq sistemlərində uzlaşdırılmasına hal-hazırda praktiki ehtiyac yoxdur. Hər bir halda, bu gün

¹² Adolf Berger, *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, 345 (1953).

¹³ A. Arthur Schiller, *Trade Secrets and the Roman Law: The Actio Servi Corrupti*, 30 *Columbia Law Review* 837, 839 (1930).

¹⁴ Erbay, yuxarıda istinad 6, 60.

¹⁵ Yenə orada, 57.

texnologiyanın da qaçılmaz təsiri ilə, “nou-hau” daima yenilənən, asan və ucuz qiymətə yayılan, lakin rəqəmsal mühitdə mühafizəsi kifayət qədər bahalı, eləcə də, əhəmiyyətli bir dəyərdir.¹⁶

2. “Nou-hau”-nun tərifı

“Nou-hau” yerinə fransız dilində “*savoir-faire*” istifadə edilir ki, bu ifadənin də hərfi tərcüməsi “bilmək-etmək”-dir.¹⁷ Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyində və tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə “nou-hau” terminini izah edən vahid tərifə rast gəlmək mümkün deyil. Ona görə ki, “nou-hau”-nun əhatə dairəsi o qədər genişdir ki, onu izah edən istənilən tərif əhatə dairəsini məhdudlaşdırma bilər.¹⁸

Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyində həm “nou-hau”, həm də “kommersiya sirri” termini qəbul edilib. Kommersiya Sirri haqqında Qanunun 2-ci maddəsinə görə, “nou-hau” - *əqli fəaliyyətin nəticəsi kimi kommersiya sirrinə aid edilən, qanunvericiliyə, yaxud sahibinin mülahizələrinə əsasən patentlə mühafizə olunmayan məlumatlar, “kommersiya sirri - hüquqi və fiziki şəxslərin istehsal, texnoloji, idarəetmə, maliyyə və başqa fəaliyyəti ilə bağlı, sahibinin razılığı olmadan açıqlanması, onların qanuni maraqlarına ziyan vura bilən məlumatlardır*”.¹⁹ Qanunvericilikdə öz əksini tapan anlayışdan yola çıxsaq, kommersiya sirri “nou-hau”dan daha geniş anlayışdır. Qanunverici kommersiya sirrini ticarətlə məhdudlaşdırmayaraq, idarəetmə, maliyyə və digər sahələrə tətbiq edərək daha geniş mənada başa düşür. Buna baxmayaraq, bir məlumatın “nou-hau” sayılması üçün ya o, patentlə mühafizə edilməyən obyektlərə daxil olmalı, ya da onun sahibi həmin məlumat üçün patent əldə etməməlidir. Sözsüz, patent mühafizəsindən kənar qalan bütün məlumatlar “nou-hau” deyil.

Ədəbiyyatlarda “nou-hau” terminini izah edən fərqli yanaşmalar mövcuddur; *Correa*, “nou-hau” termininə sənaye ilə əlaqədar texniki və ya kommersiya xarakterli məlumatları daxil edərkən,²⁰ *Troller və Özsunay*, terminin qeyri-müəyyən xarakterini tənqid edərək onun əhatə dairəsini lisenziya müqaviləsinin tərəflərinin öhdəsinə buraxır.²¹ ÜƏMT-nin 1980-ci ildə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün hazırladığı İxtiralar haqqında Model

¹⁶ Robert Dow, *Technology and the Provision of Know-how*, 4 In-house Perspective 19, 19 (2008).

¹⁷ Nevzat Yosmaoğlu, *Dünyada və Türkiyə’de Patentler, Know-how’lar və Markalar*, 49 (1978).

¹⁸ Erbay, yuxarıda istinad 6, 69; Tufan Ögüz, *Know-how Sözləşməsi*, 6 (2nd ed. 2018); Joel Davidow, *Antitrust and International Know-how Licensing*, 14 Vanderbilt Journal of Transnational Law 363, 365 (1981); “Nou-hau” termininin qeyri-müəyyən xarakteri ucbatından praktikada “nou-hau” lisenziya müqavilələrində müqavilənin predmetini təşkil edən aktivlər üçün vergi analizinin çətinliyi haqqında ətraflı olaraq bax: John F. Creed, Robert B. Bangs, *Know-how Licensing and Capital Gains*, 4 Patent, Trademark, Copyright Journal of Research, Education 93, 93 (1960).

¹⁹ “Kommersiya Sirri haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu, mad. 2 (2001).

²⁰ Carlos M. Correa, *Legal Nature and Contractual Conditions in Know-how Transactions*, 9 Georgia Journal of International and Comparative Law 450, 457 (1981).

²¹ Alois Troller, Ergun Ozsunay, *Protection of Know-how in Swiss Law*, 7 Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi 397, 397 (1973).

Qanunun 2-ci hissəsinin 201-ci maddəsinin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq, “nou-hau”, “*təcrübə və ya bacarıqlardan irəli gələn, praktikada, xüsusilə sənayedə tətbiq edilə bilən texniki informasiya, məlumat və ya məlumat toplusudur*”.²² Model Qanunun daha məhdud mənada texniki informasiya, məlumat və ya məlumat toplusundan bəhs etməsinin səbəbi qanunun yönəldiyi ixtiraların texniki xarakteri ilə bağlıdır. Digər bir tərifə görə, “nou-hau” “*bir şeyin necə edilməsi haqqında müəyyən səviyyədə məlumat toplusu*”²³ deməkdir.

8 İyun 2016-cı il tarixli və 2016/943 sayılı Açıqlanmamış “Nou-hau” və Müəssisə Məlumatlarının (Kommersiya Sırrının) Hüquqazidd Üsullarla Öldə Edilmə, İstifadə və İfşadan Qorunması haqqında Avropa Parlamenti və Şurası Direktivinin (2016/943 sayılı Direktiv) preambulasının ilk abzası açıqlanmamış “nou-hau” və müəssisə məlumatlarını kommersiya sirri adlandırır. Kommersiya sirri və “nou-hau” bir çox hallarda bir-birinin əvəzinə istifadə olunsa da, “nou-hau” daha geniş anlayış olub kommersiyadan başqa sahələrdə texniki və sənaye ilə əlaqəli açıqlanmış məlumatları da özündə ehtiva edir.

“Nou-hau” üzərində əks olunduğu şeyin xarakterinə görə, əmlak (resept, çertyoj, qəlib, layihə, texniki qeydlər, prosesin idarə olunması üçün yazılı təlimatlar və s.) və ya qeyri-əmlak xarakterli (emalxana işinin, fərdi səfərlərin, texniki tədrisin detalları, patent ilə mühafizə olunması üçün zəruri olan ixtira səviyyəliliyi standartına cavab verməyən ixtiralar, funksional sənaye nümunələri, texniki mühəndislərin bacarıq və ustalıq səviyyəsi)²⁴ ola bilər.²⁵ Halbuki maddi əşya üzərində əks olunan şey “nou-hau” təşkil edən

²² WIPO Model Law for Developing Countries on Inventions: Know-how Examination and Registration of Contracts, Inventors' Certificates, Technovations, Transfer of Technology Patents (1980). Available at: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_841_vol_ii.pdf (last visited Dec. 15, 2019).

²³ Mikus Dubickis and Elina Gaile-Sarkane, *Transfer of Know-how Based on Learning Outcomes for Development of Open Innovation*, 3 Journal of Open Innovation: Technology, Market and Complexity 1, 3 (2017).

²⁴ İxtiralar haqqında ÜÖMT Model Qanunun şərhində ixtiralar “nou-hau” anlayışına daxil edilib, “nou-hau” üçün patentlənmə bilən və ya patentlənməyən, həmçinin patent almış və ya zəruri şərtlərə cavab versə də, yəni yenilik və ixtira səviyyəliliyinə çatsa da, ixtiraçının patent almadığı bütün ixtiraları əhatə edən geniş bir tətbiq dairəsi müəyyən olunub. Eynilə, Azərbaycan Respublikasının Kommersiya Sirri haqqında Qanunun 2-ci maddəsinə görə, patentlə mühafizə edilməyən və ya patentlə mühafizə edilə bilsə də, sahibi tərəfindən patent alınmayan obyektlər “nou-hau” olaraq qoruna bilər. Patent hüququnda ixtira səviyyəliliyi standartının və digər şərtlərin Azərbaycan və Amerika Birləşmiş Ştatları nümunəsində təhlili üçün ətraflı olaraq bax: Elnur Karimov & Sevinj Aliyeva, *Like Taking Candy from a Baby: A Comparative Analysis of the Standard of Non-obviousness in the Patent Law and Practice of the United States, Europe and Azerbaijan*, 5 Baku State University Law Review 138, 138-159 (2019); Patent və “nou-hau” mühafizə rejiminin bənzər şəkildə üçüncü şəxslərin, uyğun olaraq, ixtira və texniki gizli məlumatları qanunsuz ələ keçirməsinə qarşı mübarizə aparsa da, patent mühafizəsinin özündə patent sahibinin ixtirasından irəli gələn hüquq sahibliyi (subyektiv standart), “nou-hau”da isə texniki gizli məlumatın özününün mühafizəsi (obyektiv standart) dayanır, hər iki mühafizə texnoloji inkişafın davamlılığına xidmət edir. Bu mövzuda bax: Mustafa Baş, *Teknik Bilgi (Know-how) Lisans Sözleşmesi*, 47 (2000).

²⁵ David R. Macdonald, *Know-how Licensing and the Antitrust Laws*, 62 Michigan Law Review 351, 353 (1964); Ladas, yuxarıda istinad 4, 161; Praktikada getdikcə artan idarəçilik müqavilələrində

məlumatlardır. Satıcı “nou-hau” təşkil edən məlumatları, üzərində maddiləşdiyi bir qeyd dəftərçəsi və ya təlimat kitabçası şəklində daşınar əşyanın alqı-satqısı yolu ilə alıcıya verdiyi halda, “nou-hau” təşkil edən məlumatların qeyri-əmlak xarakteri dəyişmir.²⁶ Hər bir halda, bu məlumatların təsbit edildiyi əşyanın maddi xarakteri, adətən, digər amillərlə birlikdə, müqavilənin növünü müəyyən edir.

B. “Nou-hau”-nun xüsusiyyətləri

“Nou-hau”, əksər hallarda, “nou-hau” sahibi tərəfindən gizli tutulur və kommersiya dəyərinə sahib olur.²⁷ Gizlilikdən bəhs edərkən xatırlanmalıdır ki, “nou-hau” patentlə mühafizə edilməyən bilik və təcrübəni əhatə etdiyi üçün, eyni iş gücü və vaxtı sərf edən, zəruri investisiyaları yatıran digər şəxslər də belə biliklərə yiyələnə bilər. Belə olan halda, əvvəlki “nou-hau” sahibi əldə etdiyi məlumatlar üzərindəki hüquqlarını eyni məlumatları hüquqa uyğun yollarla əldə edən şəxslərə qarşı irəli sürə bilməz.²⁸ Bu qayda ÜƏMT Model Qanununun 204-cü maddəsinin 2-ci bəndində açıq şəkildə tənzimlənib.²⁹ Bundan əlavə, Avropa Birliyi Kommersiya Sirri Direktivinin preambulasının 16-cı abzasına görə, *“müqavilədə başqa qayda nəzərdə tutulmadıqca, hüquqa uyğun şəkildə əldə edilmiş bir məhsuldan tərsinə mühəndislik yolu ilə əldə edilən biliklər hüquqa uyğun sayılmalıdır”*.³⁰ Başqa sözlə, müqavilə tərəfləri tərsinə mühəndisliyi (*reverse engineering*) qadağan edə bilər. Lakin belə bir qadağa yoxdursa, alıcı məhsulun üzərində işləyərək onun üçün lazım olan bilik və bacarıqları sonradan qazana bilər. Həmçinin, Azərbaycan Respublikasının Kommersiya Sirri haqqında Qanununun 9-cu maddəsinin 1-ci bəndinə görə, *“qeyri-qanuni vasitələrdən istifadə etmədən toplanılan məlumatın məzmunu digər şəxsin kommersiya sirrinə uyğun gəlməsindən asılı olmayaraq qanuni və müstəqil yolla əldə olunan məlumat sayılır”*.³¹

Əqli mülkiyyət hüquqları hər kəsə qarşı irəli sürülə bilən müstəsna hüquq olduğu üçün qanunverici bu hüquqların siyahısını məhdud sayda müəyyən edir. Başqa sözlə, təkcə Azərbaycanda yox, müqayisəli hüquqda da “nou-hau” üzərində müstəsna hüquqların tanınması milli qanunvericilikdən və

idarəçinin sahib olduğu müəssisə idarəetməsinə dair bilik və bacarıqları “yumşaq texnologiya” (*soft technology*), həmin bilik və bacarıqların maşın və texnikada əks olunan formasını isə “sərt texnologiya” (*hard technology*) adlandıran yanaşma üçün bax: M. Turgut Öz, Yönetim (Management) Sözleşmesi, 89 (1997).

²⁶ Erbay, yuxarıda istinad 6, 90.

²⁷ Wolfe, yuxarıda istinad 3, 751; Osumi, yuxarıda istinad 5, 95; “Nou-hau” təşkil edən məlumatları “...gizli və ya gizli olmayan... bilik və təcrübələr” şəklində ayıran yanaşmalar üçün ətraflı olaraq bax: Erbay, yuxarıda istinad 6, 78; Baş, yuxarıda istinad 24, 56.

²⁸ Macdonald, yuxarıda istinad 25, 353; Wolfe, yuxarıda istinad 3, 753-754.

²⁹ Suzanne F. Greenberg, *The WIPO Model Laws for the Protection of Unpatented Know-how: A Comparative Analysis*, 3 International Tax and Business Lawyer 52, 76 (1985).

³⁰ Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure, para. 16 (2016).

³¹ Yuxarıda istinad 19, mad. 9.1 (2001).

qanunvericinin iradəsindən asılıdır. Məsələn: Türkiyə Respublikasında əqli mülkiyyət hüquqlarının mühafizəsi üzrə başlıca qanun olan Fikir və Sənət Əsərlərinin Qorunmasına dair 5846 sayılı Qanunda və 6769 sayılı Sənaye Mülkiyyəti Qanununda qanunun əhatə dairəsinə daxil olan qeyri-maddi hüquqlar sayılıb. “Nou-hau” və ya kommertiya sirri bu hüquqlar arasında sayılmadığı üçün Türk hüquq ədəbiyyatında “nou-hau” üzərində müstəsna hüququn mövcudluğu mübahisəlidir.³² Buna baxmayaraq, “nou-hau” sahibləri gizli bilik və təcrübə üzərindəki hüquqları pozulduğu halda, şübhəsiz, haqsız rəqabətə dair qanunvericiliyə müraciət edə bilərlər.³³

Maraqlıdır ki, Türkiyədən fərqli olaraq, Azərbaycan Respublikasında “nou-hau” Kommertiya Sirri haqqında Qanunun “Nou hau”ya mülkiyyət hüququ adlanan 12-ci maddəsinə əsasən, əqli mülkiyyət obyektini kimi qorunur. Həmin maddə “nou-hau”nu qeyri-maddi əmlakın bir hissəsi kimi tanıyır və “nou-hau” sahibinin müqavilə əsasında digər şəxslərə verilə bilən hüquqlarını qoruyur. Buna baxmayaraq, “nou-hau”nun qeyri-maddi xarakteri onun əşya kimi təsnif edilməsinə mane olur. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 135-ci maddəsinin 1-ci bəndinə görə, *“yalnız fiziki obyektlər əşya sayılırlar”*. Bu cəhətdən “nou-hau” qeyri-maddi əmlak neməti kimi əmlak kateqoriyasına daxil edilməlidir.

Təcrübədə “nou-hau”nun digər xüsusiyyəti gizlilikdir. Gizli olmayan, hamının bildiyi, artıq ictimai varidatın bir hissəsinə çevrilmiş texniki məlumatların nə iqtisadi dəyəri ola bilər, nə də belə məlumat üçün “nou-hau” müqaviləsindən söz etmək olar.³⁴ “Nou-hau”nun gizliliyi müqavilənin əsas şərti olunmalıdır. Bununla belə, “nou-hau” sahibinin “nou-hau”dan istifadə etməsi və onun gizliliyinə xələl gətirmədən (məsələn, müqavilə qaydasında) açıqlaması qanunvericiliyin təminat altına aldığı bir hüquqdan çox, hüququn ümumi prinsiplərindən irəli gəlir.³⁵ Başqa sözlə, Azərbaycan Respublikasının mülki qanunvericiliyi “nou-hau”nu əqli mülkiyyət obyektini kimi tanımasaydı belə, qeyri-maddi xarakterli texniki gizli məlumatlar üzərində hüquq sahibinin istifadə və sərəncam hüquqlarından danışmaq olardı.

³² Çiğdem Kırcı, Know-how Sözleşmesinin Hukuki Niteliği, 249 (1998); Erbay, yuxarıda istinad 6, 79; Ögüz, yuxarıda istinad 18, 22; Musa Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 52.

³³ “Nou-hau”nun texniki gizli məlumat xarakterini bilən və ya bilməli olan şəxslərin “nou-hau”nu oğurlaması, açıqlaması kimi hallarda “nou-hau” sahibinin hər kəsə qarşı irəli sürə biləcəyi bir hüququnun, həmin şəxsin isə ələ keçirdiyi “nou-hau”nu istifadə etməmək və ya başqasına ötürməmək vəzifəsinin olduğunu düşünən, “nou-hau”nu satıla bilən və ya lisenziya müqaviləsi ilə istifadəyə verilən bir əmlak kimi səciyyələndirən yanaşma üçün bax: John B. Nash, *The Concept of Property in Know-how as a Growing Area of Industrial Property: Its Sale and Licensing*, 6 Patent, Trademark, Copyright Journal of Research, Education 289, 295-296 (1962); “Nou-hau”nun mahiyyəti etibarını ilə öz sahibinə faktiki olaraq mülkiyyət hüququ qazandırdığını qəbul edən, bununla belə, “nou-hau”nun mülkiyyət olaraq mühafizə edilə bilməyəcəyini müdafiə edən fərqli bir yanaşma üçün bax: Osumi, yuxarıda istinad 5, 97-98.

³⁴ Baş, yuxarıda istinad 24, 56.

³⁵ Michiel M. Van Notten, *Know-how Licensing in the Common Market*, 37 New York University Law Review 525, 527 (1963).

Nəhayət, “nou-hau” müqavilə qaydasında güzəşt edilən məlumatlardan ibarət olmalıdır.³⁶ Müəssisə ilə sıx bağlı olan, müəssisə və ya “nou-hau” sahibi olan fiziki şəxsdən müstəqil şəkildə mövcud olmayan, şəxsi tərəfi daha çox nəzərə çarpan bilik və təcrübələr “nou-hau” kimi müqavilənin predmeti ola bilməz.³⁷ “Nou-hau”nun güzəşt edilməsi dedikdə, ədəbiyyatlarda bilik və təcrübənin faktiki olaraq ötürülməsi,³⁸ müxtəlif növ əqdlərlə “nou-hau” alana verilməsi başa düşülür.

“Nou-hau”nun mühafizəsi və ya güzəşt edilməsi üçün müqavilə yazılı bağlansa da, “nou-hau”-nun yazılı sənəddə əks olunmaqla ötürülməsi vacib deyil. “Nou-hau” bəzən bir şəxsin bilik və bacarığında əks oluna, bəzi “nou-hau” müqavilələrində işçilərin tədrisi³⁹ və ya mübadiləsi ilə razılaşdırıla bilər.

II. “Nou-hau” müqaviləsinin anlayışı və hüquqi mahiyyəti

A. “Nou-hau” müqaviləsinin təsnifi və forması

İxtiralar haqqında ÜƏMT Model Qanununun 201-ci maddəsinin 2-ci bəndi “nou-hau” müqaviləsinin əsas şərtlərini tənzimləyib. Həmin bəndə görə, “nou-hau” müqaviləsi *“bir tərəfin (“satıcı”) “nou-hau”nu istifadə üçün digər tərəfə (“alıcı”) ötürməyi öhdəsinə götürdüyü istənilən müqavilədir”*. İstənilən “nou-hau” müqaviləsində satıcı “nou-hau”nu istənilən yolla aktiv şəkildə alıcıya açıqlamağı,⁴⁰ onun istifadəsinə buraxmağı və passiv şəkildə alıcının “nou-hau”-dan faydalanmasına mane olmamağı öhdəsinə götürür⁴¹.

Qanunda əsas şərtlərinin tənzimlənməsindən asılı olaraq, müqavilə adlı və ya adsız ola bilər. Adsız müqavilələr isə qarışıq və ya *sui generis* xarakterli ola bilər.⁴² Bir müqavilənin digər adlı və ya adsız müqavilələrlə oxşarlığı ayrı-ayrı işlərdə bənzər müqavilələrə dair qanunvericiliyin analogiya qaydasında tətbiqi baxımından əhəmiyyətliyədir. Azərbaycan Respublikasının Kommersiya Sirri haqqında Qanununun 13-cü maddəsinin 1-ci bəndinə görə, *“yazılı formada bağlanan müqavilədə “nou-hau”nun verilmə qaydası, kommersiya sirri rejiminin müəyyən edilməsi və ona əməl olunması, “nou-hau”nun həcmi və ondan istifadə üsulları, mükafatın həcmi və ödənilmə qaydası, müqavilənin qüvvədə olma müddəti və s. mühüm şərtlər nəzərdə tutulur”*. Qanunverici “nou-hau” müqaviləsinin bəzi elementlərini saysa da, müqavilənin tərəflərinin hüquq və vəzifələri və məsuliyyətinə dair məsələləri tərəflərin iradəsinə buraxıb. Xüsusilə, bu elementlər arasında “nou-hau”

³⁶ Erbay, yuxarıda istinad 6, 59; Musa Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 52.

³⁷ Ögüz, yuxarıda istinad 18, 33.

³⁸ Erbay, yuxarıda istinad 6, 91-92.

³⁹ Öz, yuxarıda istinad 25, 90.

⁴⁰ Muaz Mücahit Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 218.

⁴¹ Ögüz, yuxarıda istinad 18, 36.

⁴² Saibe Oktay, *İsimsiz Sözleşmelerin Geçerliliği, Yorumu ve Boşluklarının Tamamlanması*, 55 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 263, 273-274 (1996).

müqaviləsinin yazılı formada bağlanmasını qeyd etmək lazımdır. Qanunvericinin saydığı elementlər “nou-hau” müqaviləsini təsvir edir. Digər tərəfdən, eyni maddədə yer alan “*“nou-hau”-ya mülkiyyət hüquqları onun sahibi tərəfindən bütövlükdə və ya hissələrlə “nou-hau”-dan istifadə hüquqlarının verilməsi haqqında müqaviləyə və ya alqı-satqı müqaviləsinə əsasən digər fiziki və hüquqi şəxslərə verilə bilər*” müddəasından aydın olur ki, “nou-hau” müqaviləsi sərhədləri dəqiq müəyyən olunmuş müqavilə olmayıb fərqli müqavilələr formasında bağlana bilər. Buna görə də, “nou-hau” müqaviləsi, bir qayda olaraq, adsız müqavilə sayılmalıdır. Adsız müqavilənin qarışıq yoxsa *sui generis* xarakteri isə konkret hallarda müstəqil şəkildə aydınlaşdırılmalıdır.⁴³ Qanunun tənzimlədiyi müqavilələrin qanunvericinin proqnozlaşdırmadığı formada birləşdiyi müqavilələr qarışıq, qanunun, ümumiyyətlə, tənzimləmədiyi müqavilələr və onların birləşməsi isə *sui generis* müqavilələr adlanır.⁴⁴

Qarışıq müqavilə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 390-cı maddəsinin 4-cü bəndində tənzimlənib. “Nou-hau” müqaviləsində qanunun tənzimlədiyi müqavilələr birləşmədiyi üçün onu qarışıq müqavilə hesab etmək çətindir.⁴⁵ Bu mənada, “nou-hau”-nun qeyri-əmlak hüquqları arasındakı yerini nəzərə alsaq, “nou-hau” müqaviləsi *sui generis* müqavilələrin bir növü sayılmalıdır.

“Nou-hau”-nun əhatə etdiyi məlumatlar maddi formada qarşımıza çıxmadığı üçün ədəbiyyatlarda “nou-hau” müqavilələrinə alqı-satqı, xidmət və ya kirayə müqaviləsinin analogiya qaydasında tətbiqi irəli sürülüb.⁴⁶ “Nou-hau”-nun qeyri-maddi təbiəti, şübhəsiz, müqavilələri çeşidləndirir. Həqiqətən də, bir firma ya texniki gizli məlumatları “nou-hau” alana bir fabrik və yaxud fabrik üçün bir laboratoriya tikərək ötürə bilər, ya da “nou-hau” alan firmanın işçilərini müntəzəm şəkildə tədrisə cəlb edərək öhdəliyini yerinə yetirə bilər. Üstəlik, bir “nou-hau” müqaviləsində tərəflər bu öhdəliklərdən bir neçəsi haqqında razılığa gələ bilərlər. Buna baxmayaraq, bütün “nou-hau” müqavilələrində tərəflərin əsas öhdəliyi eynidir; “nou-hau” verən tərəf üçün “nou-hau”-nu açıqlamaq, “nou-hau” alan üçün isə bu, əksər hallarda, “nou-hau” qarşılığında haqq ödəməkdir.

B. “Nou-hau” müqaviləsinin şərtləri

1. Müqavilənin obyektinə və müddəti

“Nou-hau” müqaviləsinin obyektinə “nou-hau”-nun müqavilənin digər tərəfinə transferi və ya ötürülməsidir. “Nou-hau” müqaviləsi müqavilənin bütün tərəflərinin üzərinə öhdəlik qoyur,⁴⁷ bəzən müqavilə öhdəliklərinin birdəfəlik, bəzən də dövrü olaraq icrasını nəzərdə tutur. Birdəfəlik icrada,

⁴³ Murat Aydoğdu və Nalan Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku: Özel Borç İlişkileri*, 36 (4th ed. 2019).

⁴⁴ Oktay, yuxarıda istinad 42, 275.

⁴⁵ Muaz Mücahit Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 226.

⁴⁶ Rona Serozan, *Borçlar Hukuku: Özel Bölüm*, 120 (2019).

⁴⁷ Baş, yuxarıda istinad 24, 55.

misal üçün, bir tərəf alqı-satqı müqaviləsindəki kimi müəyyən ödəniş qarşılığında “nou-hau”-nun əks olunduğu sənədləri qarşı tərəfə sata bilər. Müqavilə öhdəliklərinin müəyyən dövrlərlə icrasında isə “nou-hau” verən sadəcə mövcud olan texniki gizli məlumatları yox, gələcəkdə əldə edəcəyi məlumatları da qarşı tərəfə müxtəlif formada ötürməyi öhdəsinə götürür. “Nou-hau” müqavilələri müddətli və ya müddətsiz bağlana bilər.⁴⁸ Buna baxmayaraq, müddətsiz “nou-hau” müqavilələrini şərh edərkən texnologiyanın öyrənilməsi, bilik və təcrübənin müqavilənin digər tərəfinə ötürülməsi üçün tələb olunan ağılabatan müddət nəzərə alınmalıdır.⁴⁹

Müqavilə predmetinin müəyyən və ya qeyri-müəyyən olması baxımından müqavilədə təkcə “nou-hau” ifadəsi yerinə, tərəflər bu terminlə nəyi ifadə etdiklərini konkret nümunələrlə sadalaya bilərlər.⁵⁰ Məsələn: müqavilə tərəfləri patentlylənməmiş texniki və ya kommersiya məlumatlarını qeyri-məhdud şəkildə sayə və ya müəyyən texnoloji avadanlıqlara istinad edə bilərlər.

2. Tərəflərin hüquq və vəzifələri

İxtiralar haqqında ÜƏMT Model Qanunundakı “nou-hau” müqaviləsinin tərifinə qayıtsaq, “nou-hau” müqaviləsində “nou-hau” verənin əsas vəzifəsi “nou-hau”-nu müqavilənin qarşı tərəfinə ötürməkdir. “Nou-hau” müqaviləsində “nou-hau” alan texniki gizli məlumatları öz müəssisəsinin bir hissəsinə çevirmək, müəssisəsinə iqtisadi mənada böyütmək istədiyi üçün praktikada, adətən, tərəflər müqaviləyə xitam verdikdən sonra belə, “nou-hau”-nun istifadəsinin qadağan edilməsi mümkün deyil.⁵¹ Çünki “nou-hau” alan tərəf alacağı “nou-hau”-dan müvəqqəti faydalanmaqdan çox, texniki gizli məlumatları müəssisəsində daima istifadə etmək və aktivlərinə daxil etmək istəyir. “Nou-hau” alanın vəzifəsi texniki gizli məlumatların qarşılığında razılaşıdırılan məbləği ödəmək və sözsüz, məlumatların gizliliyini qorumaqdır.⁵²

“Nou-hau” verən tərəf “nou-hau”-nu qarşı tərəfə ötürmək vəzifəsini müxtəlif formalarda icra edə bilər. “Nou-hau” verənin “nou-hau” alan qarşısında vəzifəsi işçilərin müntəzəm tədrisini aparmaq, “nou-hau” alan ilə tədqiqat işlərində əməkdaşlıq etmək, müəyyən dövrlərdə “nou-hau” alanın müəssisəsinə baş çəkmək, istehsalata nəzarət etmək ola bilər. Bunun müqabilində “nou-hau” alan müqavilədə nəzərdə tutulan məbləği nağd, hissə-hissə və yaxud yeni texnologiyanın tətbiqindən əldə edəcəyi gəlirdən qonorar formasında ödəyə bilər. Müqavilədə nəzərdə tutulan öhdəliyin icrası forması müxtəlif olsa da, “nou-hau” verənin əsas vəzifəsi dəyişməz qalır –

⁴⁸ Muaz Mücahit Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 219.

⁴⁹ James F. Rill, *Report on Know-how License Agreements*, 22 *International Lawyer* 930, 933 (1988); Yosmaoğlu, yuxarıda istinad 17, 62.

⁵⁰ Erbay, yuxarıda istinad 6, 67-68.

⁵¹ Baş, yuxarıda istinad 24, 67.

⁵² Muaz Mücahit Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 218.

“nou-hau”-nu qarşı tərəfə açıqlamaq, ötürmək və ya öyrətmək. Müqavilə, tərəflərin “nou-hau”-nun açıqlanması və ödənəcək məbləğ haqqında razılaşdığı anda bağlanmış sayılır.⁵³

Praktikada bəzən, xüsusilə, inkişaf etmiş ölkələrdəki şirkətlər arasında bağlanan “nou-hau” müqavilələrində tərəflər qarşılıqlı “nou-hau” transferinə razılıq verir, başqa sözlə, “nou-hau” alan tərəf müəyyən məbləğ ödəmək yerinə, mövcud və gələcək texniki gizli məlumatları paylaşmağı öhdəsinə götürür. Ədəbiyyatlarda bu cür müqavilələrin “nou-hau” müqaviləsi sayılmadığı, belə olan halda dəyişdirmə və ya bağışlama müqaviləsinin mövcud olacağı irəli sürülüb.⁵⁴ Fikrimizcə, bu halda da, tərəflər arasında “nou-hau” müqaviləsi mövcuddur, çünki “nou-hau” verən üçün “nou-hau” alanın ödəyəcəyi məbləğdən çox, müəssisəsi üçün verəcəyi texniki gizli məlumatlar vacib ola bilər. “Nou-hau”-nun daşdığı iqtisadi dəyər nəzərə alındıqda, nəğd və ya hissə-hissə ödəniş yerinə, eyni dəyərə sahib məlumatların mübadiləsi də “nou-hau” müqaviləsi sayılmalıdır.

C. “Nou-hau” müqaviləsinin hüquqi mahiyyəti

1. “Nou-hau” müqaviləsinin digər müqavilələrlə əlaqəsi

a. Alqı-satqı müqaviləsi

“Nou-hau”-nun “nou-hau” alana bəzən müqavilənin birdəfəlik icrası formasında müəyyən haqq qarşılığında verilməsi müqaviləni alqı-satqı müqaviləsinə yaxınlaşdırır. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 567-ci maddəsinə əsasən, *“alqı-satqı müqaviləsinə görə satıcı əşyanı alıcının mülkiyyətinə verməyi, alıcı isə əşyanı qəbul edib əvəzində müəyyənləşdirilmiş pul məbləğini (qiyməti) ödəməyi öhdəsinə götürür”*. Başqa sözlə, alqı-satqı müqaviləsinin predmeti əşyadır. “Nou-hau” əşya deyil, ancaq “nou-hau” üzərindəki əqli mülkiyyət hüquqları qarşı tərəfə verilə bilər. Xarici ədəbiyyatlarda bu mövzuda iki fərqli yanaşma mövcuddur. Birinci yanaşmaya görə, “nou-hau” üzərindəki hüquqların verilməsi alqı-satqı müqaviləsi xarakteri daşıyır.⁵⁵ İkinci yanaşmaya görə, alqı-satqı müqaviləsinə dair qanunvericilik yalnız müddətsiz və ya çox uzun müddətli “nou-hau” müqavilələrinə analogiya qaydasında tətbiq edilir.⁵⁶ Hər iki müqavilədə bir əşya və ya hüquq iqtisadi dəyərə çevrilsə də,⁵⁷ “nou-hau” verən əqli mülkiyyət hüquqlarını qarşı tərəfə verəndə texniki gizli məlumatlar üzərində faktiki hakimiyyətini itirmir, bu məlumatlar üzərində yenidən sərəncam verə bilər. Burada “nou-hau” müqaviləsi alqı-satqıdan seçilir.

⁵³ Baş, yuxarıda istinad 24, 58-59.

⁵⁴ Erbay, yuxarıda istinad 6, 101-102.

⁵⁵ Musa Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 52.

⁵⁶ Baş, yuxarıda istinad 24, 64.

⁵⁷ Erbay, yuxarıda istinad 6, 121.

“Nou-hau”, əksər hallarda, texniki gizli məlumatların yazıldığı istifadə təlimatları, texniki dəstək kitabçalarının qarşı tərəfə satışı ilə verilir. Bununla belə, müqavilə ilə verilən məlumatın özü yox, məlumatdan istifadə hüququdur. Həmin sənəd və təlimat kitabçaları sadəcə vasitəçi rolunu oynayır. Azərbaycan Respublikasının Kommersiya Sirri haqqında Qanununun 13-cü maddəsinin 1-ci maddəsi “nou-hau”-ya mülkiyyət hüquqları və alqı-satqı müqaviləsinə istinad etsə də, eyni bənddə “nou-hau”-dan istifadə hüquqlarının verilməsi haqqında müqavilədən bəhs edilir. Ona görə də, “nou-hau”-nun alqı-satqı müqaviləsi ilə verildiyi hallar daxil olmaqla, “nou-hau”dan istifadə hüququ hər zaman müqavilənin obyektı sayılmalıdır. Bu yanaşma “nou-hau”-nun qeyri-maddi əmlak xarakteri ilə də uzlaşır. Əgər “nou-hau” müqaviləsində alqı-satqı müqaviləsindəki kimi satıcının əşya üzərində mülkiyyət hüququna xitam verilsə idi, “nou-hau” verən verdiyi texniki gizli məlumatları özü bir daha istifadə edə bilməzdi. Belə bir aqibət “nou-hau” verənin müqaviləyə dair gözləntilərini əsaslı ölçüdə zədələyəcəyi üçün müqavilə əsla baş tutmaz. Bir sözlə, “nou-hau” üzərində sərəncam vermə hüququnun davam etməsi alqı-satqı müqaviləsi üçün səciyyəvi deyil.

b. Patent lisenziya müqaviləsi

Yuxarıdakı açıqlamadan aydın olduğu kimi, “nou-hau” müqaviləsində istifadə hüququ verildiyi üçün bu müqavilə lisenziyaya bənzəyir. “Nou-hau”dan istifadə hüququ müxtəlif növ əqdlərlə, “nou-hau” və ya inkişafda olan ölkələrin tez-tez müraciət etdiyi patent lisenziya müqavilələri ilə verilə bilər.⁵⁸

Xarici ədəbiyyatlarda “nou-hau”-dan istifadə hüququnun verilməsinə dair müqavilənin patent və ya əmtəə nişanı lisenziyasından fərqlənib-fərqlənmədiyi haqqında fərqli fikirlər irəli sürülüb. Bir yanaşmaya görə, “nou-hau” verən texniki gizli məlumat üzərində faktiki inhisar sahibi deyil, çünki zəruri maddi və insan resursuna sahib olan hər kəs zəhmətlə həmin məlumata yiyələnə bilər.⁵⁹ Digər yanaşmaya görə, patent lisenziyasında lisenziya alan fiziki və ya hüquqi şəxsin müstəsna hüquqları lisenziya verən patent sahibinin verdiyi müstəsna lisenziyadan⁶⁰ asılıdır, ancaq “nou-hau” müqaviləsində “nou-hau” alanın müstəsna hüquqları texniki məlumatın gizliliyindən irəli gəlir.⁶¹ Hər şeydən əvvəl, lisenziya müqaviləsində lisenziatın bir müstəsna hüquq əldə edib-etmədiyi mübahisəli olsa da,⁶² Azərbaycan Respublikasının Kommersiya Sirri haqqında Qanununun

⁵⁸ Correa, yuxarıda istinad 20, 453; Ladas, yuxarıda istinad 4, 161; Cameron & Borenstein, yuxarıda istinad 7, 5.

⁵⁹ Correa, yuxarıda istinad 20, 471; Əks yöndəki yanaşma üçün bax: Baş, yuxarıda istinad 24, 59.

⁶⁰ Müstəsna patent lisenziyasında patent sahibinin öz patentini istifadə etməməsi və üçüncü şəxslərə istifadə hüququnu verməyəcəyi haqqında öhdəliyi və digər vəzifələri haqqında ətraflı olaraq bax: Erdem, yuxarıda istinad 6, 136.

⁶¹ Troller, Ozsunay, yuxarıda istinad 21, 406-407.

⁶² Çağlar Özel, Marka Lisans Sözləşməsi, 72-73 (2002).

mövqeyini nəzərə alsaq, “nou-hau” üzərində həm “nou-hau” verən, həm də “nou-hau” alanın müstəsna hüquqlarının mövcudluğu düşünülə bilər. Texniki məlumatlar üzərində hüquqları müstəsna edən isə tərəflərin əməl etdiyi gizlilik qaydalarıdır.

Patent lisenziyası ilə birlikdə “nou-hau”-nun verilməsini nəzərdə tutan müqavilə ədəbiyyatlarda qarışıq xarakterli lisenziya müqaviləsi kimi təsnif edilib.⁶³ Bu cür müqavilələrdə “nou-hau” sayılan texniki gizli məlumatlar ixtira ilə əlaqəli olub onun lisenziyasından təsirlənsə də, bu məlumatlar üzərindəki hüquqlar patətdən irəli gəlmir. Bu cür müqavilələrin *sui generis* xarakteri daha çox nəzərə çarpdığından, belə müqavilələrdən irəli gələn mübahisələrə Patent haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə birlikdə Kommersiya Sirri haqqında Qanunun 13-cü maddəsi qanunun analogiyası qaydasında tətbiq edilməlidir.

c. Əmlak kirayə müqaviləsi

Ədəbiyyatlarda adsız müqavilələrin bir növü olan “nou-hau” lisenziya müqavilələrini əmlak kirayə müqaviləsinə bənzədən⁶⁴ və bənzətməyən⁶⁵ iki yanaşma mövcuddur. Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 675-ci maddəsinə görə, *“əmlak kirayəsi müqaviləsinə görə, kirayəyə verən əşyanı kirayəçinin istifadəsinə verməyi, kirayəçi isə bunun üçün kirayəyə verənə kirayə haqqı ödəməyi öhdəsinə götürür”*. Əmlak kirayə müqaviləsinin predmeti əşya olub müqavilənin predmeti əşyanın kirayəçinin istifadəsinə verilməsidir.

“Nou-hau” ilə müqayisə etsək, “nou-hau” əşya kateqoriyasına daxil olmasa da, əşya kimi “nou-hau” üzərində əqli mülkiyyət hüquqlarından məhsul əldə etmək mümkündür. Müqavilə obyektinin əşya olması kirayə müqaviləsinə alqı-satqı müqaviləsinə, istifadə hüququnun verilməsi isə “nou-hau” müqaviləsinə yaxınlaşdırır. “Nou-hau” və əmlak kirayə müqaviləsinin bir fərqi ondadır ki, əmlak kirayə müqaviləsinin müddəti bitənə qədər kirayə verən əşyadan istifadə edə bilmir. “Nou-hau” müqaviləsində isə texniki gizli məlumatları istifadəyə verən tərəf özü də bu məlumatları müəssisəsində istifadə etməyə davam edir.⁶⁶ Bu mənada, “nou-hau” müqavilələri əmlak kirayə müqaviləsi kimi xarakterizə olunmasa da, istifadə hüququnun verilməsini müqavilənin mərkəzinə qoyan bu müqavilədən irəli gələn mübahisələrə analogiya qaydasında əmlak kirayə müqaviləsinə dair qanunvericilik tətbiq oluna bilər.

Əmlak kirayə müqaviləsi ilə yanaşı, “nou-hau” müqaviləsi icarə müqaviləsinə yaxınlaşır. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 700-cü maddəsinin birinci bəndinə əsasən, *“icarə müqaviləsi əmlak kirayəsi müqaviləsidir. Bu müqaviləyə görə kirayəyə verən (icarəyə verən) kirayəçiyə*

⁶³ Ali Necip Orta, Patent Lisans Sözləşməsi, 17-18 (1979).

⁶⁴ Kırca, yuxarıda istinad 32, 257.

⁶⁵ Muaz Mücahit Yıldırım, yuxarıda istinad 1, 237; Erbay, yuxarıda istinad 6, 125.

⁶⁶ Çiğdem Kırca, Franchise Sözləşməsi, 73 (1997).

(*icarəçiyə*) *icarəyə götürdüyü obyektədən və ya hüquqdan istifadə ilə yanaşı bəhərdən istifadə etmək və gəlir götürmək hüququ da verir*". Eyni maddənin ikinci bəndinə əsasən, *"icarə predmeti torpaq sahələri, binalar, daşınar əşyalar, hüquqlar və müəssisələr ola bilər"*. Aydın olduğu kimi, icarə müqaviləsinin predmeti əşya və ya hüquqlar ola bilər. Deməli, "nou-hau" üzərində əqli mülkiyyət hüquqlarının verilməsi icarə müqaviləsinə daha yaxındır. Eyni zamanda, icarə müqaviləsində olduğu kimi, "nou-hau" müqaviləsində də verilən hüquqlardan istifadə edərək gəlir götürmək mümkündür. İcarə müqaviləsində olduğu kimi,⁶⁷ "nou-hau" müqaviləsində "nou-hau" alan tərəf texniki gizli məlumatları istifadə etmək hüququ əldə edir, belə bir öhdəlik daşımır. Əmlak kirayə müqaviləsi kimi, icarə müqavilələrinə dair qanunvericilik də "nou-hau"-dan istifadə hüququnun verilməsinə dair müqavilələrə analogiya qaydasında tətbiq oluna bilər.

d. Podrat müqaviləsi

Müqavilə tərəfləri arasında "nou-hau" transferi yazılı sənədlərin mübadiləsi və ya alqı-satqısı ilə bərabər, bəzən müəyyən bir işin görülməsi ilə gerçəkləşə bilər. Daha yaxşı keyfiyyətdə məhsulun istehsalı üçün "nou-hau" sahibi qarşı tərəfin sifarişinə uyğun olaraq, öz emalatxanasının bənzərini tikə və ya xüsusi kompüter proqramları hazırlayıb quraşdırma bilər. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 752-ci maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən, *"podrat müqaviləsinə görə podratçı müqavilədə nəzərdə tutulan işi icra etməyi, sifarişçi isə podratçıya razılaşdırılmış maddəni ödəməyi öhdəsinə götürür"*. Podrat müqaviləsində müəyyən işin görülməsi nəzərdə tutulur və bu işdə əldə edilən nəticəyə görə sifarişçi maddəni ödəyir. Müqavilədə nəzərdə tutulan işin sırf maddi əmlakla nəticələnməsi vacib deyil, sifarişçi qeyri-maddi əmlak nemətlərini də podrat müqaviləsində sifariş verə bilər.⁶⁸ Lakin podratçı işin nəticəsini sifarişçiyə təslim etməli,⁶⁹ bu vaxt işin nəticəsi maddi bir vasitədə cisimləşməlidir (məsələn kompüter proqramının diskə yazılaraq verilməsi).

"Nou-hau" müqaviləsində nəzərdə tutulan öhdəliklərin xarakterinə görə, müəyyən bir işin yerinə yetirilməsi və bu işin nəticəsində bir nəticənin əldə edilib "nou-hau" alana təslim edilməsi nəzərdə tutulubsa, qanunun analogiyası qaydasında podrat müqaviləsinə dair qanunvericilik tətbiq oluna bilər.

2. "Nou-hau" müqaviləsinə tətbiq ediləcək normalar

"Nou-hau"nın əşya xarakteri daşımaması aydındır, ancaq Azərbaycan Respublikasının milli qanunvericiliyi "nou-hau" üzərində qeyri-əmlak

⁶⁷ İcarə müqaviləsində icarəçinin istifadə borcunun mövcud olduğu hallar üçün bax: Ercan Akyiğit, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda Kira Sözleşmesi, 308-309 (2012).

⁶⁸ Yusuf Büyükkay, Eser Sözleşmesi, 32 (2nd ed. 2014); Yaşar Engin Selimoğlu, Eser Sözleşmesi, 9 (4th ed. 2016).

⁶⁹ Zarife Şenocak, Eser Sözleşmesinde Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı, 12 (2002).

hüquqlarını (əqli mülkiyyət hüququnu) tanıyıb. “Nou-hau” əllə tutula bilməyən, gözlə görünməyən, lakin kommersiya dəyəri olan, müqavilənin predmeti kimi iqtisadi mənfəət əldə etmək üçün bir vasitəyə çevrilən texniki və digər xarakterli gizli məlumatlardan, bilik və təcrübədən ibarətdir. “Nou-hau” müqaviləsi texniki gizli məlumatları “nou-hau” verənin faktiki hakimiyyətindən çıxarmadan ondan istifadə hüququnu “nou-hau” alana verən, “nou-hau” verən üçün texniki gizli məlumatı açıqlamaq, “nou-hau” alan üçün isə razılaşıdırılan ödənişi ödəmək öhdəliyi yaradan müqavilədir.

Yuxarıdakı müqayisələrdə görüldüyü kimi, “nou-hau” müqaviləsini konkret bir müqavilə ilə eyniləşdirmək, demək olar ki, mümkün deyil; bənzər müqavilələr isə sayca çoxdur. Ona görə də “nou-hau” müqaviləsinə tətbiq ediləcək normanı seçərkən, əvvəlcə, “nou-hau” transferinin müstəqil bir adsız müqavilə yoxsa patent lisenziyası kimi adsız müqavilələrdə ikinci dərəcəli öhdəlik olub-olmadığı dəqiqləşdirmək lazımdır. Birinci halda, tərəflər arasında bağlanan müqavilə *sui generis* müqavilə sayılmalı və tərəflərin öhdəliyinin xarakteri nəzərə alınaraq analoji müqavilələrə dair normalar tətbiq edilməlidir. Çünki sırf “nou-hau” transferindən ibarət müqavilələri qanunvericiliyin tənzimlədiyi adlı müqavilə kimi təsnif etmək, hətta əqli mülkiyyət hüquqlarının lisenziyasına dair digər müqavilələrlə eyni xarakterli olduğunu söyləmək çətinidir. İkinci halda isə patent lisenziyasına dair normaların tətbiqi gözləniləndir.

“Nou-hau” müqaviləsi adsız müqavilə kimi təsnif edilərsə, müqavilədəki boşluq və ziddiyyətlərə tətbiq ediləcək normanın müəyyən edilməsi zərurəti yaranır. Başqa sözlə, bu halda “nou-hau” transferindən ibarət olan mülki hüquq münasibətləri qanunvericiliklə tənzimlənmir (qanunvericilikdə “nou-hau” müqavilələrinin tərəfləri və tərəflərin öhdəliklərini tənzimləyən ayrıca bölmə yoxdur), o cümlədən, “nou-hau” müqaviləsindəki boşluqlar müqavilənin öz müddəaları ilə həll edilə bilmir. Belə olan halda sıra ilə işgüzar adətlər, qanunun analogiyası və hüququn analogiyası hərəkətə keçir. Belə ki, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 11-ci maddəsi qanunun və hüququn analogiyasını tənzimləyir. 11-ci maddənin birinci bəndinə əsasən, *“mülki hüquq münasibətləri mülki qanunvericiliklə və ya tərəflərin razılaşması ilə birbaşa tənzimlənmədikdə və onlara tətbiq edilə bilən işgüzar adət olmadıqda həmin münasibətlərə, əgər bu, onların mahiyyətinə zidd deyildirsə, oxşar münasibətləri tənzimləyən mülki qanunvericilik normaları tətbiq edilir (qanunun analogiyası)”*.⁷⁰ Eyni maddənin ikinci bəndinə əsasən, *“oxşar münasibətləri tənzimləyən mülki hüquq normaları olmadıqda tərəflərin hüquq və vəzifələri mülki qanunvericilik prinsipləri əsas götürülməklə tənzimlənilir (hüququn analogiyası). Hüququn analogiyası tətbiq edilərkən ədalət, insaf və*

⁷⁰ Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi, mad. 11.1 (1999).

mənəviyyət tələbləri nəzərə alınmalıdır".⁷¹ Qanunun analogiyasının tətbiqi üçün mübahisə yaradan mülki hüquq münasibətləri nə qanunvericilikdə, nə də müqavilədə tənzimlənməməli, həmin sahədə işgüzar adət mövcud olmamalıdır. Bundan əlavə, tətbiq edilən analogi qanunvericilik normaları mübahisəli mülki hüquq münasibətinin mahiyyətinə zidd olmamalıdır. Hüququn analogiyasında isə hakim mülki hüququn ümumi prinsiplərini tətbiq edir, ədalət, insaf və mənəviyyət tələblərini nəzərə alır.

Mülki hüquqda hakimə tanınan diskresion səlahiyyətlər onun ixtiyari hərəkət etməsi mənasına gəlmir. Qanunun 11-ci maddəsinin birinci və ikinci bəndlərini birlikdə oxuduqda aydın olur ki, qanunverici hüququn analogiyasına yalnız müəyyən şərtlər və ölçülər daxilində icazə verib. Bir *sui generis* müqaviləyə hüququn analogiyasını tətbiq etmək üçün hakim əvvəlcə praktikada işgüzar adətin, daha sonra qüvvədə olan qanunvericilikdə oxşar münasibəti tənzimləyən heç bir normanın mövcud olmadığını dəqiqləşdirməlidir. Bundan sonra hakim hüququn ümumi prinsiplərini tətbiq etməli, lakin yenə də qanunun ona verdiyi sərbəstliyə üç tərəfdən sərhəd qoymalıdır; ədalət, insaf və mənəviyyət. Bu üç şərt vahid ölçüyə, ədalətli düşüncəyə xidmət edir.⁷² Ona görə də Mülki Məcəllənin 11-ci maddəsinin 2-ci bəndi ilk baxışdan subyektiv bir qaydaya bənzəsə də, obyektiv olub sərhədləri müəyyən olunmuş ölçülərə söykənir.

Kommersiya fəaliyyətində getdikcə artan dəyərini nəzərə alsaq, "nou-hau" müqavilələri üçün işgüzar adətlər tətbiq edilə bilər. Mülki qanunvericilik də bunu istisna etmir. Ticarətdə bir mülki hüquq münasibəti haqqında formalaşan, lakin hələ işgüzar adətə çevrilməmiş bəzi qaydalar varsa, sözsüz, hakim bu qaydaları tətbiq edəcəyi norma və ya ümumi prinsiplərə istiqamət verəcək şəkildə istifadə edə bilər.⁷³ Bundan başqa, hakimlər yurisprudensiya və məhkəmə presedentlərini yol göstərici digər mənbələr kimi nəzərə ala bilərlər.

Nəticə

"Nou-hau" patentlənəcək dərəcədə ixtira səviyyəli olmayan və ya ixtira səviyyəli olsa da, sahibinin mülhizəsinə görə patentlənməmiş sənaye, ticarət və sair sahələrdə bir məhsuldan ən optimal səviyyədə faydalanmağa imkan verən texniki gizli məlumatlardır. "Nou-hau" müqaviləsi "nou-hau" verənin faktiki hakimiyyətində olan texniki gizli məlumatları "nou-hau" alana açıqlamağı, "nou-hau" alanın isə bunun qarşılığında bir məbləği ödəməyi öhdəsinə götürdüyü adsız *sui generis* müqavilədir. "Nou-hau" müqavilələrindən "nou-hau" üzərində mülkiyyət hüququnun yox, istifadə hüququnun verilməsi onu lisenziya müqavilələrinə yaxınlaşdırır. Bu gün

⁷¹ Yenə orada, mad. 11.2.

⁷² Yaşar Şahin Anıl, Hakimın Təkdir Görevi və Təkdirin Sınırları, 53 (2012).

⁷³ Sanem Aksoy Dursun, Borçlar Hukukunda Hakimın Sözləşməyi Tamamlaması, 192 (2008).

“nou-hau” müqavilələri patent lisenziya müqavilələrindən müstəqil şəkildə bağlanan yeni bir müqavilə növü kimi qarşımıza çıxır.

“Nou-hau” müqaviləsi adsız müqavilə kimi qanunvericiliyin tənzimlədiyi digər müqavilələrdən fərqlənir. Texniki gizli məlumatların “nou-hau” alana açılma formaları alqı-satqı, əmlak kirayəsi və ya podrat müqaviləsinə bənzəsə də, müqavilə predmetinin “nou-hau” verənin faktiki hakimiyyətindən çıxması və müqaviləyə xitam verildəndən sonra geri qayıtmaması bu müqaviləni digərlərindən əhəmiyyətli dərəcədə ayırır. Ona görə də, “nou-hau” müqaviləsindən irəli gələn mübahisələrdə hakim, əvvəlcə, tərəflərin razılaşdığı “nou-hau” transferinin müstəqil bir müqavilə yoxsa əsas müqavilənin ikinci dərəcəli öhdəliyi olub-olmadığını aydınlaşdırmalı, müstəqil müqavilədirsə, Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin 11-ci maddəsinin birinci və ikinci bəndini, qanunun və hüququn analogiyasını tətbiq etməlidir. Qanunun analogiyasında, öhdəliklərin xarakterinə görə, hakim alqı-satqı, icarə (əmlak kirayəsi) və ya podrat müqaviləsinə dair qanunvericilik normalarını tətbiq edə bilər. Hüququn analogiyasında isə ədalət, insaf və mənəviyyət qaydaları düzgün hüquq prinsipinin seçilərək mübahisəyə tətbiq edilməsində hakimə yol göstərir. Bu halda, hakim üçün bağlayıcı xarakter daşımada da, elmi ədəbiyyatlarda tövsiyə edilən və ya əvvəlki məhkəmə işlərində seçilən hüquq prinsipləri də istifadə oluna bilər. Məhkəmə işlərinə istinad “nou-hau” müqavilələrinə dair işlərdə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasına xidmət edəcəkdir.